

Yogesh Haribhau Kulkarni • You

AI Advisor (Helping organizations in their AI journeys) | PhD (Geometric ...
now • 🌐

...

Wish to share the third article from my weekly column "तिसरा मेंदू" (Third Brain) titled "'कृत्रिम बुद्धिमत्ता' तुमच्या खिशात" (AI in Your Pocket)," published in the Marathi newspaper Sakal! 🖋️

In this article, I go deeper into how Artificial Intelligence has made our mobiles truly 'smart,' along with its various positive and negative consequences. 🧠 🤖 💡

A big thank you to the Sakal Media Group for providing me with this platform to share these insights with our local community.

I'd love to hear your thoughts—feel free to share your comments!

Sakal Media Group Abhijit Pawar Samrat Phadnis Niranjana Agashe

#AI #ArtificialIntelligence #Innovation #CommunityConnect
#Smartphone
#SakalNewspaper #MarathiMedia #Marathi #India #Pune
#MVPBuzz #GDE

तिसरा मॅदू

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

“हे

सिरी, उद्या पाऊस पडेल का?” किंवा “हे गुगल, मला जाणित सिंग यांची गझल ऐकवशील का?” अशा सूचना दिल्या की मोबाईल आज्ञाधारक नोकराप्रमाणे ती कामे त्वरित करतो. गाडी चालवताना रस्ता दाखवणे, पुस्तक खरेदीसाठी शिफारस करणे किंवा वाडदिवसाची आठवण करून देणे, ही कामे ती सहज करतो. कॉल आणि संदेशापुरता मर्यादित असलेला मोबाईल आता एआय (कृत्रिम बुद्धिमत्ता, आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स)मुळे ‘स्मार्ट’ झाला आहे. तुमच्या नकळतच, ‘एआय’ तुमच्या खिशात पोहोचला आहे. या तंत्रज्ञानाचा वापर कसा होतो, त्यामागील प्रणाली काय आहे, आणि त्याचे फायदे व संपादक्य धोकें यावर नजर टाकूया.

आज बहुतेक लोकांकडे स्मार्टफोन आहेत, आणि त्यात एआयचा मोठ्या प्रमाणावर वापर केला जातो. यामुळे शिक्षण, आरोग्य, खरेदी-विक्री आणि प्रवास या क्षेत्रांत लोकांना सहज प्रवेश मिळतो. एका अर्थाने समाजाचे लोकशाहीकरण वाढले आहे.

एआयद्वारे आपल्याला उत्तरे मिळतात, कामे ही होतात, पण अशा बऱ्याच ‘ऑप्स’मध्ये जाहिरातीही दाखवल्या जातात. तुम्हाला जरी सेवा फुकट

‘कृत्रिम बुद्धिमत्ता’ तुमच्या खिशात

मिळत असली तरी विविध उत्पादनाच्या जाहिराती दाखवून खरेदीस उद्युक्त केले जाते. आपले मन वळवण्याचा अथवा विशिष्ट पद्धतीने बनवण्याचा प्रयत्नही केला जातो. समाज-माध्यमातील (सोशल मीडिया) शिफारसींनी समाज-मन विशिष्ट अंगाचे बनवण्याचा प्रयत्नही केला जातो. त्यामुळे हे सर्व वापरताना बोलविता धनी कोण आहे, हे लक्षात ठेवणे महत्वाचे आहे.

मोबाईल मध्ये आपला डेटा इतक्या विविध प्रकारात आणि प्रमाणात असतो की त्यातील एआय तुम्हाला व्यवस्थित ‘ओळखते’. गमतीत बोलायचं झालं तर, तुमची आई तुम्हाला जेवढे ओळखते त्यापेक्षा जास्त!! बरं, हे चांगले की वाईट? डेटा दिला नाही तर नवनवीन सेवा कशा मिळणार, आणि दिला तर चौर्यकर्माची भीती. त्यामुळे कुठल्या ‘ऑप्स’वर विश्वास ठेवायचा हे ठरवावे लागते.

एआयच्या प्रणाल्या (अल्गोरिदम्स) खरोखरच वरदान ठरतात. तुम्हाला जाणवले आहे का की आपल्याला दारोज खरेतर असंख्य संदेश, ईमेल येत असतात. त्यातील आर्ग्युक्त-अनावश्यक (स्पॅम) चाळणी लावून खड्याप्रमाणे बाजूला केले जातात. आरोग्याविषयी प्रणाल्यांमध्ये (ऑप्स) इदयातीसारख्या भटकांचा अभ्यास

करून तंदुरुस्तीच्या योजना दिल्या जातात. पुढच्या रस्त्यावर गर्दी दिसत असेल तर पर्यायी मार्ग सुचवला जातो. फोटो सुंदर येण्यास मदत केली जाते. आपल्याला आवडू शकतील अशीच गाणी आणि चित्रपट सुचवल्यामुळे शोधत बसावे लागत नाही, वेळ वाचतो. परदेशप्रवासात तर पावलापावलावर मदत होते. दुभाषा म्हणून, हॉटेल शोधण्यास, प्रेक्षणीय स्थळांची माहिती घेण्यास, एक ना अनेक. परिणामी, मोबाईलवरील अवलंबित्व प्रचंड वाढले आहे. काहीही लक्षात ठेवायची गरज नाही आणि विचार करण्याचीही नाही असे होऊ लागले आहे. ऑक्सफर्ड शब्दकोशाचा ‘वर्ड ऑफ द इयर’ (२०२४ वर्षातील सर्वोत्तम शब्द) चा मान ‘ब्रेन रॉट’ (मैदू-विचार-बुद्धीचा ह्रास) या शब्दास मिळाला आहे. मोबाईल, एआय, समाजमाध्यमे यांच्या अतिवापराने होणाऱ्या प्रज्ञाक्षयाचा तो द्योतक आहे. ‘अति सर्वत्र वर्जयेत्’ हा नियम पाळणे महत्वाचे आहे.

आपल्या खिशात बसणारा हा एआयरूपी ‘अल्लाउद्दीनचा दिवा’ भविष्यात काय काय घेऊन येऊ शकतो, याची झलक पाहूयात. संवर्धित-वास्तव (एआर, ऑगमेंटेड रिअॅलिटी) या तंत्रज्ञानाच्याद्वारे घराच्या कागदावरील नकाशावर त्याचे त्रिमितीय

(३D) मॉडेल पाहता येईल. कॅमेरापुढील वस्तूची इच्छंभूत माहिती तेथेच आपल्याला वाचता येईल, तसेच खेळांमध्ये (गेमिंग) तर क्रांती घडणार आहे. अनेक भाषा येणारा सर्वज्ञ दुभाषी मिळेल, जेणेकरून कोटेही प्रवासाला गेल्यावर संपादनाची काहीच अडचण येणार नाही. शिक्षण पुस्तकी ना राहता त्याला दृक-श्राव्य माध्यमांची जोड तर मिळेलच; पण आभासी जगात प्रयोगही करता येतील. ही झाली काही वानगीदाखल उदाहरणे; पण सर्वच विषयात मोबाईलमधील ‘एआय’ मदतीला असेल. या सहभागाला अजूनही खूप वाव आहे आणि खरेतर अंत्योदय झाल्याशिवाय तंत्रज्ञानाचे फलित ते काय?

या सकारात्मक गोष्टींबरोबरच काही चिंतासुद्धा आहेत. मोबाईलमधील माहितीचा वापर कसा होतो आहे, ती विकली जात आहे का, त्याद्वारे आपल्याला लक्ष-बंधक (अटेंशन-ट्रॅपड) तर बनवले जात नाहीयेना, याचा सजग विचार स्वतः आपण केला पाहिजे. समाज, कंपन्या आणि सरकार यांनी संपादक्य धोकें कमी करण्याची सुरुवात धोरणे आखण्याची गरज आहे. या दिव्यातील राक्षसांना आपल्या नियंत्रणात ठेवायचे, का आपल्याला निर्झकृत करू द्यायचे हे आपण ठरवायचे.